Analitzar .... què és això?

Petita introducció al concepte d'anàlisi, definint-lo i incidint en dos dels principals perills entorn del mateix: la descripció i la inadequada presentació i una reflexió sobre els avantatges d'analitzar.

1. Què és un anàlisi

- Segons el Diccionari de la Real Acadèmia de la Llengua, "anàlisi" és:

"Distinció i separació de les parts en un tot fins a arribar a conèixer els seus principis o elements".

- Dit d'altra manera, quan analitzem alguna cosa, "volem bussejar" dintre d'aquest alguna cosa per a trobar la lògica interna que ho construeix. Com més aprofundim i més descobrim sobre aquesta lògica i els elements que la componen, més complet serà l'anàlisi. Normalment, aquesta lògica i aquests elements no es perceben a primera vista, pel que implicarà un cert coneixement, esforç i temps el trobar-los.

2. Anàlisi versus descripció

- De nou, el Diccionari de la R.A.L. estableix "descriure" com:

"Definir imperfectament una cosa, no pels seus predicats essencials, sinó donant una idea general de les seves parts o propietats"

- Segons això, "descriure" és gairebé l'oposat a "analitzar". En la descripció no es parla de l'essencial, sinó que relatem el superficial.

- Un dels principals perills, a l'hora de realitzar una anàlisi, és caure en la simple descripció. Quan ocorre això, a més de que fem gairebé el contrari a analitzar, insultarem a la intel·ligència del lector d'aquesta suposada anàlisi, doncs solament trobarà banalitats on hauria d'haver-hi aprofundiment.

- Evidentment, de vegades pot resultar necessari realitzar alguna petita descripció, sempre que sigui per a donar suport algun argument posterior més profund i de clar caràcter analític.

3. Presentació d'un anàlisi

- Un bon anàlisi, a més d'aprofundir i evitar la descripció superficial, ha de complir altre requisit: presentar les dades oposades de la forma més clara i concisa possible. De poc val descobrir meravelles en el que analitzem si no es transmeten clarament.

- Analitzar és descobrir i clarificar allò que està ocult. No pot ocórrer que calgui "analitzar l'anàlisi" per a poder entendre'l, la qual cosa, per desgràcia, sol ser una mica freqüent. Una presentació desordenada va contra la pròpia essència de l'anàlisi, doncs tornem a ocultar el que havíem trobat.

- Per tot això, com més estructurada, clara, concisa, ordenada, etc... sigui la presentació, millor. Això requereix esforç, però és un esforç que s'ha de realitzar, si no volem arribar fins i tot a invalidar la nostra anàlisi.

4. Beneficis de l'anàlisi musical

- Ja circumscrits a l'àmbit musical, i per si algú té dubtes sobre l'avantatge que suposa analitzar una obra, reflexionarem un poc referent a això.

- Totes les obres musicals, especialment les dels bons compositors, posseeixen una rica estructura interna, absolutament premeditada pel compositor, i moltes fins i tot una espècie d'estratègia o guió que només pot ser "descobert" a través de l'anàlisi. Per això, interpretar una obra sense conèixer gens d'aquesta estructura i guió intern és com recitar un poema en un idioma que desconeixem.

- D'això deduïm els beneficis de l'anàlisi musical: comprensió de l'obra, per tant millor interpretació, i molta més facilitat per a la memorització. A més, l'anàlisi és la porta d'accés a la composició. Només es pot compondre una mica "decent", en l'àmbit de l'anomenada "música clàssica", si aprenem com ho han fet els bons mestres precedents. I això s'aconsegueix, bàsicament, a través de l'anàlisi.

Principis de l'anàlisi musical

Aspectes bàsics de la Música en relació amb altres arts i l'orientació que, sobre la base d'això, ha de prendre l'anàlisi Musical. Es defineixen les simetries i relacions internes de la música com l'objecte principal d'estudi, i s'estableixen unes categories per a definir-les.

1. Música, arquitectura, abstracció ... una mica de reflexió artística

- La música és abstracta, és a dir, no pretén representar la realitat. A diferència d'altres arts, com la pintura que pot mostrar-nos un paisatge, o la literatura, que pot contar-nos una història amb personatges concrets, la música, almenys la clàssica, és majoritàriament abstracta, asemàntica, i els elements que la formen, melodia, ritme, harmonia, timbre, dinàmica, arribant fins als mateixos sons individuals, són també abstractes.

- En això de l'abstracció, no obstant això, la música no està completament sola en el panorama artístic: se sembla molt a l'arquitectura. Un edifici també és bàsicament abstracte, i està format per multitud de petits maons, que són també abstractes i molt semblats uns a uns altres, el mateix que passa amb els sons individuals de tota una obra musical.

- I, com se les apanyen els arquitectes per a donar sentit al munt de maons d'un edifici, perquè se sostinguin d'en peus i a més resultin agradables a la vista? Molt senzill: a força de simetries. Al nostre cervell d'*Homo Sapiens* li agraden molt les simetries. Les utilitza per a construir coses i gaudeix també observant-les.

2. Relacions en els elements musical: “El ciment” de la música

- Igual que fan els arquitectes, els compositors utilitzen innombrables simetries o relacions per a compondre les seves obres. Dues són les raons principals:

- La primera, perquè així és més fàcil per a ells. Obvi, no?

- I la segona, perquè el nostre cervell, fins i tot el d'aquells que no posseeixen cap educació musical, detecta inconscientment aquestes relacions o simetries. I són aquestes simetries les responsables que un conjunt de sons soni a música, el mateix que un munt de maons sembli un edifici.

- Aquestes relacions o simetries, doncs, són l'eina bàsica dels compositors. Amb elles proporcionen coherència a tota una obra, i també les usen per a produir sensacions en l'oïdor, com tensió, o estatisme, o relaxació, o lirisme, o conclusió. I quant millor siguin emprades, amb major riquesa i subtilesa, millor és la qualitat de l'obra. En elles resideix el secret de les obres de Bach, de Beethoven, de Stravinsky, de tots els grans compositors.

3. Objectius bàsics de l’anàlisi musical

- Segons s’ha vist abans, si la música es construeix a través d'establir relacions en els diferents elements musicals, l'anàlisi musical ha de comportar els següents objectius bàsics:

1º - Reconèixer amb precisió els diferents **elements de l'obra**: forma, melodia, ritme, textura, harmonia, timbre, dinàmica, etc...

2º - Estudiar quines **relacions** s’estableixen dintre de cadascun dels elements i també entre ells.

3º - Extreure **conclusions** sobre el perquè i la lògica d'aquestes relacions, perquè ho va disposar així tot el compositor, què perseguia.

- D'aquests tres objectius, el més important, però també el més difícil d'aconseguir, és l'últim. Si ho aconseguim, comprendrem la totalitat de l'obra. Però, per a conseguir-ho cal analitzar bastants obres, a més de que cal atendre també a altres factors que encara no hem esmentat, com l'estil del compositor o la possible funcionalitat de l'obra.

- En definitiva, una bona anàlisi ha de completar aquests 3 objectius, però dirigir-se especialment cap a l'últim.

4. Categories en les relacions de l’obra musical

- Analitzar les relacions que apareixen en una obra musical és una tasca difícil a causa de la seva evolució temporal, bastant més difícil que observar les simetries d'un edifici, que no és belluga. Disposem de la partitura i l’audició com a eina anàlisi, encara que també el cúmul de notes arribarà freqüentment a marejar-nos la vista o confondre’s.

- Altra dificultat es troba a definir o categoritzar aquestes relacions, que solen ser molt variades. Per a simplificar aquesta categorització, l'autor d'un conegut llibre de Formes Musicals, Clemens Kühn, va proposar una "escala" de 5 categories que jo vaig a deixar en només 4, de major a menor grau de relació:

-Repetició

- Variació

- Diversitat

- Contrast

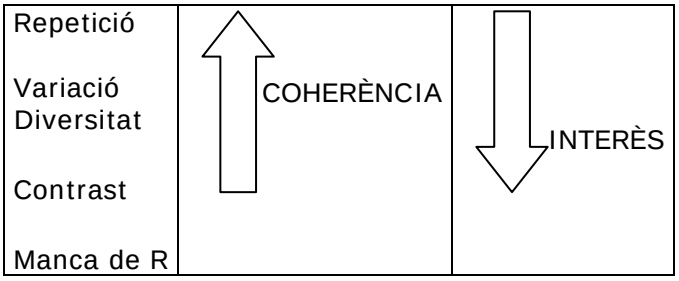
- Manca de relació

- Normalment, com ja hem vist abans, els compositors controlen al llarg de tota l'obra quina grau de relació es produeix entre els diferents elements musicals. I anem a donar una "pista" de la manera més bàsica i freqüent d'usar-les per part dels compositors:

- Com més repetitiu és un fragment musical, més coherent i estable resulta, encara que pot tenir menys interès.

- Com més contrastant és un fragment musical, més interès proporcionarà, encara que probablement perdi un poc de coherència.

-Ho resumim en el següent gràfic:

- Els bons compositors juguen sàviament a buscar un equilibri en tot moment de l'obra entre els dos aspectes, coherència i interès, donant "una de freda i una de calenta". Això també serà objecte de l'anàlisi.

Plantejament general de l'anàlisi

Possible estructura general per a un anàlisi musical i es realitza un comentari introductori de cadascuna de les seves parts.

1. Consideracions prèvies

- A continuació es presenta un plantejament bàsic per a la realització d'un anàlisi musical. I volem incidir que aquest plantejament posseeix el caràcter de "bàsic", com abans s'ha indicat, amb una orientació eminentment pràctica.

- És a dir, existeixen nombroses tècniques d'anàlisis avançades: schenkerian, fenomenològic, psicològic, semiòtic, etc... que, en principi, no seran contemplades, més que tangencialment en alguns casos, per a centrar l'anàlisi en el més bàsic. Això no vol dir que no siguin desitjables, doncs quantes més perspectives posseïm d'una obra musical, més complet serà la nostra anàlisi.

- D'altra banda, el plantejament que es presentarà a continuació per a una anàlisi musical no és l'únic possible. Simplement ho considerem pràctic, com fruit de la nostra experiència, i clar per a un estudiant que s'inicia a aquesta matèria. Serà aquest plantejament el "fil conductor" que s'utilitzi en tot el desenvolupament posterior de l'anàlisi.

2. Plantejament general de l'anàlisi

- Gairebé per a l'estudi de qualsevol cosa és desitjable seguir aquests 3 passos:

1º - Adquirir una visió prèvia, global i una mica general, del que anem a estudiar.

2º - Prenent com guia aquesta visió general, estudiar amb detall cadascuna de les seves parts.

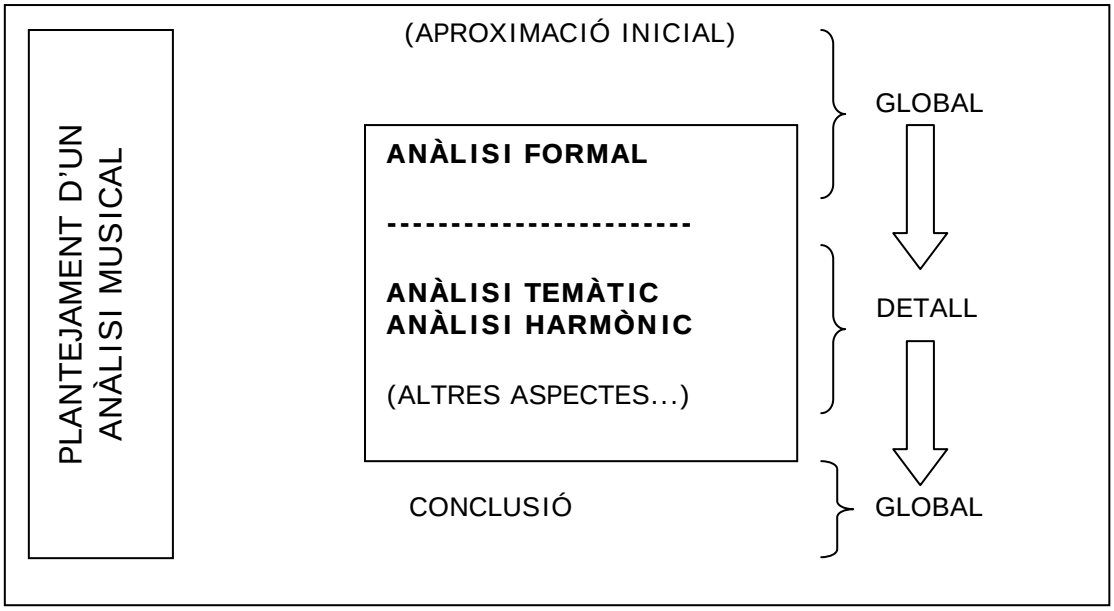
3º - Amb el coneixement previ, el general i el de detall, tornar a extreure conclusions de caràcter global.

- És a dir, se segueix una seqüència:

GLOBAL ---> DETALL ---> GLOBAL

- Per a l'Anàlisi Musical seguirem el mateix plantejament, que resumim en el següent esquema:

- Comentem aquest plantejament.

Primerament, es troben ressaltats en negreta l'**anàlisi formal**, **temàtic** i **harmònic**. Això és degut al fet que aquests 3 aspectes són els més importants d'una anàlisi, en els quals primer ens fixarem, i els quals mai poden faltar. Per què? Doncs perquè Forma, Temàtica i Harmonia són els 3 aspectes bàsics en els quals pensa un compositor quan compon música, i els quals serveixen realment per a configurar l'obra musical.

- **Anàlisi Formal**: S'analitza l'estructura general de la peça, dividint-la en parts i estudiant la relació que existeix entre aquestes parts.

- **Anàlisi Temàtica**: S'analitza l'evolució de la temàtica, és a dir, els dissenys rítmic-melòdics que se succeeixen al llarg de la peça, així com les relacions que s'estableixen entre ells.

- **Anàlisi Harmònica**: S'analitza l'evolució de l'harmonia, i la lògica i les simetries que apareixen en aquesta evolució.

- En el plantejament apareixen altres elements que també és desitjable incloure, sempre que no deixem de parar esment als principals abans esmentats. També seran estudiats amb detall, més endavant, però els comentem, per ordre d'importància:

- **Conclusió**: És el balanç final, on relacionem tot l'estudiat prèviament, i extraiem conclusions generals. És bastant important la seva realització, doncs oferix informació sobre el nostre nivell de comprensió general de la peça.

- **Aproximació inicial**: És un breu comentari previ, en el qual presentem dades de tipus estilístic i històric sobre la peça que puguin servir per a facilita l'anàlisi. Es desitjable incloure-ho, però si no coneixem cap dada d'aquest tipus podem ometre'l.

- **Altres aspectes**: A més a més de la Temàtica i l'Harmonia, pot haver-hi altres aspectes u altres perspectives d'anàlisi que resultin desitjable incloure,

especialment en les músiques allunyades de la Clàssic-romàntica, com la música Medieval o la música segle XX en endavant.

L'anàlisi formal

Quins passos seguir i com pot presentar-se.

1. Plantejament de l'anàlisi formal

- L'anàlisi formal ha de ser dels primers passos a escometre en una anàlisi musical. Una vegada realitzat, on abans només havia un munt incomprensible de notes, veiem una organització senzilla i estructurada que ens guiarà la resta de l'anàlisi.

- Si fem un bon i exhaustiu anàlisi formal, podem dir que tenim fet el 70% de l'anàlisi musical, doncs tant la temàtica, com l'harmonia, estaran molt lligats al mateix (en això també hi ha un poc de "parany", ja que de vegades, per a realitzar una anàlisi formal, no queda més remei que anticipar-se i mirar una mica "per la cua de l'ull" la temàtica i l'harmonia).

- Una anàlisi formal segueix els següents passos o objectius:

1. Detectar quins són les principals parts d'una peça.

2. Estudiar com s'agrupen aquestes parts.

3. Presentar l'estructura formal oposada.

4. Avaluar quin tipus d'esquema, lògica o estratègia persegueix el compositor a través d'aquesta estructura formal.

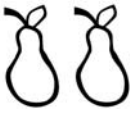
2. Trobant les parts d'una peça

- Abans de res, aclarir que en l'anàlisi formal no interessen les parts molt petites, que seran estudiades des de la perspectiva de la temàtica. No es pot establir un nombre concret, però per citar algun, ens interessen parts de 4 compassos cap amunt.

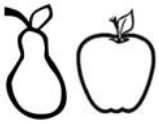
- Per a trobar aquestes parts, hem de localitzar quines divisions es produïxen al llarg de la peça, tenint en compte que existeixen 3 procediments bàsics per a produir-les:

-**Cadències:** Les cadències són a la música el que els signes de puntuació al text. Les hi ha més forts i més febles, però sempre creessin una divisió formal.

-**Repetició**: Quan es repeteix alguna cosa, encara que tot el material sigui similar, es crea una divisió en el punt d'inici de la repetició. En la imatge següent, encara que tot siguin peres, tenim 2 parts: la primera pera i la segona pera.

 (Repetició)

-**Contrast**: Si les coses canvien, és evident l'aparició d'una divisió. Ho tornem a il·lustrar amb fruites.

 (Contrast)

3. Agrupació de les parts i presentació: l'esquema formal

- Aquí resideix el veritable repte de l'anàlisi formal. Dividir en parts una peça pot resultar relativament senzill, més difícil sol ser estudiar quines relacions es donen entre aquestes parts i entendre com s'associen. Existeixen múltiples criteris d'associació, però els més freqüents són:

- Compartir un mateix material temàtic.

- Compartir una mateixa tonalitat o comportament harmònic.

-Posseir un mateix caràcter.

- Normalment ens trobarem amb moltes petites parts, i hem de ser capaces d'associar-les fins a donar amb una estructura general de 2 o 3 grans blocs. Els compositors, encara que la peça sigui molt llarga, i salvo contades excepcions, sempre pensen en una estructura bàsica de 2 o 3 grans blocs. En aquesta tasca ens pot ajudar molt conèixer si la peça respon a una forma musical preconcebuda (per exemple, sonata). Això ho veurem en l'aproximació inicial.

- Una vegada que ja coneixem bé totes les parts i les seves associacions, hem de presentar aquesta informació. Això es fa, habitualment, a través d'un esquema formal. L'esquema formal pot realitzar-se de qualsevol manera: amb claus, amb blocs, de tipus arbre, o d'alguna altra forma que se'ns ocorri. En qualsevol cas, ha de ser el més clar possible, evitant confusions i ambigüitats, i usant lletres o altres signes que identifiquin amb claredat cada part i les relacions que s'estableixen entre elles.

- Nosaltres proposem el diagrama de blocs, per considerar-lo el més clar de tots. En cada bloc es marquen els compassos que abasta, i s'usen minúscules i subíndex per als blocs inferiors:

A EXPOSICIÓ		**B**		**A'REEXPOSICIó**	
1 16		17 32		33 48	
1 **a1** 8	9 **a2** 16	17 **b1** 24	25 **b2** 32	33 **a1** 40	42 **a2'**48
I	V	II	(VI)	V	I

- Podem també aprofitar l'esquema formal, com en l'exemple, per a incloure alguna anotació rellevant sobre la funció o contingut temàtic d'alguna part, o per a marcar les àrees harmòniques principals.

4. Lògica o estratègia de l'organització formal

- Després de l'esquema formal, podem fer un breu comentari sobre la lògica o estratègia que planteja el compositor a través d'aquesta organització formal. Detectar aquesta lògica en la seva plenitud requereix molta pràctica, sobretot en obres complexes, com en les Sonates de Beethoven o les fugues del Clau Ben Temperat de Bach, en les quals el compositor crea jocs molt elaborats amb la pròpia forma.

- No obstant això el 95% de la música, fins i tot en les obres complexes, respon a una lògica global similar a la mostrada en l'exemple anterior, és a dir, una part inicial de presentació d'idees (A), una part central de contrast (B), i una volta a l'estabilitat inicial per a finalitzar (A').